

Autoreferat
informujący o zainteresowaniach i osiągnięciach
w działalności naukowo-badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej

1. Podstawowe informacje o kandydacie

– przebieg pracy zawodowej,

Studia wyższe (dzienne) ukończyłam w 1975 roku na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Łódzkiego, uzyskując tytuł magistra matematyki (specjalność metody numeryczne). Temat pracy magisterskiej to: *Metoda numeryczna rozwiązywania pola temperatur w łopacie powłokowej*. Od 1 listopada 1975 roku rozpoczęłam pracę w Politechnice Radomskiej (w owym czasie WSI w Radomiu) w Instytucie Budowy Maszyn Wydziału Mechanicznego, następnie pracowałam w Międzywydziałowym Zakładzie Matematyki. Od 1989 roku pracuję na Wydziale Ekonomicznym, najpierw w Katedrze Zastosowań Matematyki i Statystyki w Ekonomii, a od roku akademickiego 2012/13 w Katedrze Towaroznawstwa i Nauk o Jakości. W 2012 roku Politechnika Radomska przekształciła się w Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

W latach 1975–76 byłam zatrudniona na stanowisku asystenta stażysty, w latach 1976–1979 na stanowisku asystenta, w latach 1979–1985 na stanowisku starszego asystenta, a po obronie pracy doktorskiej na stanowisku adiunkta (1985–1992). W 1992 roku przesłam na stanowisko starszego wykładowcy, na którym pozostaję aż do dnia dzisiejszego.

W latach 1998–2004 pracowałam w Wyższej Szkole Handlowej w Radomiu jako wykładowca, pełniłam tam funkcję Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych (2001/02 – 2003/04) oraz Prorektora ds. Studenckich i Dydaktyki (2002/2003). Od 2009 wykładam w Wyższej Szkole Handlu i Finansów Międzynarodowych im. F. Skarbka w Warszawie.

Dnia 25 maja 2013 roku podjęłam pracę w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska w Radomiu, w tym w Ośrodkach Zamiejscowych tej Uczelni w Miechowie i w Zakopanem. W roku akademickim 2013/14 będę zaliczona do minimum kadrowego na studiach I i II stopnia w wymienionej Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska w Radomiu, ponieważ będzie to moje podstawowe miejsce pracy. W dniu 30 czerwca 2013 r. wygasa moje zatrudnienie w Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. K. Pułaskiego w Radomiu. Odchodzę ze względu na restrukturyzację Uczelni, częste zmiany w programach zajęć i redukcję stanowisk pracy. Od 1 lipca 2013 r. będę pobierała świadczenie emerytalne, pracując jednocześnie w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska w Radomiu.

– rozwój naukowy – uzyskanie stopnia doktora,

W pierwszych dwóch latach pracy na Uczelni zaczęły krystalizować się moje zainteresowania naukowe, które skupiły się na naukach ekonomicznych. Zainteresowała mnie problematyka wzrostu gospodarczego, w tym wzrostu wydajności pracy i zatrudnienia oraz perspektywy rozwoju przemysłu odlewniczego. Rozpoczęłam zbieranie literatury oraz danych rzeczywistych pochodzących z przedsiębiorstw przemysłu odlewniczego w celu przygotowania rozprawy doktorskiej. Uczestniczyłam w seminarium doktorskim na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, prowadzonym przez profesora zw. dr hab. Igora Timofiejuka w latach 1982-1985. Skoncentrowałam się na zastosowaniu metod ilościowych w naukach ekonomicznych. Nowością było zastosowanie modeli ekonometrycznych: układu równań współzależnych (liniowy, nieliniowy), które po wyestymowaniu i pozytywnej weryfikacji stały się podstawą do obliczenia prognoz dla przemysłu odlewniczego metodą symulacyjną. Napisałam pracę doktorską po kierownictwem naukowym prof. zw. dr hab. Igora Timofiejuka. Stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych uzyskałam uchwałą Rady Wydziału

łu Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 29 maja 1985 roku, na podstawie rozprawy pt. *Prognoza wydajności pracy i zatrudnienia w przemyśle odlewniczym*. Moje publikacje koncentrowały się na czynnikach wydajności pracy i sposobach ich pomiaru. Przeprowadziłam badania własne, które były związane z budowaniem prognoz wydajności pracy i zatrudnienia w odlewnictwie oraz opracowaniem własnego programu komputerowego, na podstawie którego obliczyłam prognozy symulacyjne wyszczególnionych kategorii ekonomicznych. Obliczenia wykonałam na EMC ODRA 1325.

- stanowiska organizacyjne obecnie pełnione w uczelni, jednostkach badawczych i inne.

–

2. Charakterystyka dorobku naukowego

- syntetyczna charakterystyka osiągnięć w pracy naukowej,

Po obronie rozprawy doktorskiej, przełomem w moim rozwoju naukowym stały się lata 90., kiedy to nastąpiła transformacja systemu politycznego i gospodarczego. Burzliwe przeobrażenia na rynku pracy po roku 90. spowodowały, że zaczęłam pisać o problemach, z jakimi musiały zmierzyć się polskie gospodarstwa domowe. Palącym problemem stało się bezrobocie (B. Olbrych, *Bezrobocie w województwie radomskim*, Wiadomości Statystyczne nr 7/1995.) oraz pogłębiające się ubóstwo społeczeństwa polskiego (B. Olbrych, *Obiektywne i subiektywne miary ubóstwa*, [w:] J. Żuchowski (red.) *Ekonomika* nr 1, Wydawnictwo WSI w Radomiu, Radom 1996). Analizę rozwarstwienia dochodowego gospodarstw domowych rozważałam w artykule B. Olbrych, *Nierówności dochodowe jako przyczyna dezintegracji społecznej*, [w:] K. Głąbicka (red.), *Integracja socjalna w społecznościach lokalnych*, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2008. W Polsce i na świecie pojawiła się niepokojąca tendencja demograficzna, polegająca na zmniejszaniu się przyrostu naturalnego i starzeniu się społeczeństwa. Przemiany demograficzne obudziły moje zainteresowanie, bowiem mają one wpływ na sytuację na rynku pracy, a zatem na wzrost gospodarczy. Opisałam to zjawisko w publikacjach: B. Olbrych, *Demographic Aspects of Sustainable Development*, [w:] J. Żuchowski (red.), *Filozofia TQM w zrównoważonym rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2008 oraz B. Olbrych, *Uwarunkowania demograficzne zasobów pracy w Polsce*, [w:] K. Głąbicka, M. Gagacka (red.), *Współczesne wyzwania dla lokalnej polityki społecznej*, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2009.

Prywatyzacja sektora przemysłowego spowodowała masowe zwolnienia z pracy. Postawiłam pytanie: co dzieje się z siłą roboczą? Zaobserwowałam przemieszczanie się siły roboczej do sektora usług i poszukiwanie pracy przez Polaków poza granicami kraju. Restrukturyzacja i prywatyzacja przedsiębiorstw przemysłowych sprawiły, że sektor usług zaczął wchłaniać nadwyżki siły roboczej. Usługi zyskały na znaczeniu. Przemiany strukturalne zachodzące polskiej gospodarce ilustrują publikacje: B. Olbrych, *Sercicization of economies – examples of selected EU countries*, [w:] J. Bednarczyk, S. Bukowski (red.), *Eseje z polityki ekonomicznej*, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2008; B. Olbrych, *Wzrost znaczenia usług w handlu zagranicznym*, [w:] J. Misala (red.), *Teoria i polityka wzrostu gospodarczego – osiągnięcia i doświadczenia*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2010; B. Olbrych, *Либерализация торговли услугами в Европейском Союзе* [w:] *Моделі Забезпечення Сталого Розвитку Світового Господарства*: Економіка, Финанси Та Право, Український Державний Університет Фінансів Та Міжнародної Торговлі, Київ 2008.

Gospodarstwa domowe coraz częściej musiały wykazywać inicjatywę podejmowania pracy na własny rachunek, samodzielnie zdobywać środki na swoje utrzymanie. Członkowie gospodarstw domowych zaczęli poszukiwać pracy w sektorze usług. Problemy te pokazują

następujące publikacje: B. Olbrych, *Wzrost zatrudnienia w sferze usług nowym akcentem współczesnych procesów gospodarczych*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Potencjał restrukturyzacji w warunkach globalizacji i nowej gospodarki*, Wydawnictwo Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2007 oraz B. Olbrych, *Przedsiębiorczość gospodarstw domowych i osób pracujących na własny rachunek*, [w:] E. Skrzypek (red.), *Kreatywność i przedsiębiorczość w projakościowym myśleniu i działaniu*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.

U progu nowego wieku Polska weszła na drogę budowania społeczeństwa informacyjnego, wprowadzono Internet, a wszystkie te zmiany nie pozostały bez wpływu na sytuację polskich gospodarstw domowych oraz świadczenie usług. Analiza zjawiska skutkowałam napisaniem szeregu publikacji, z których najważniejsze to: B. Olbrych, *Oddziaływanie technologii informacyjno-komunikacyjnych na funkcjonowanie gospodarstw domowych w krajach UE*, [w:] C. Hales, M. Sarama (red.), *Spoleczeństwo informacyjne. Wybrane aspekty gospodarki elektronicznej*, Uniwersytet Rzeszowski, Wydawnictwo Max-Druk Drukarnia Medyczna, Rzeszów 2009; B. Olbrych, *Technologie informacyjno-komunikacyjne w obszarze usług*, *Problemy jakości*, 7-8/2012; B. Olbrych, *Результати будовання інформаційного суспільства для домашніх господарств*, [w:] *Зовнішня Торгівля: Право Та Економіка*, УДУ-ФТМТ, Науковий Журнал №2(37)2008, Київ 2008; B. Olbrych, *Etyczne aspekty zarządzania organizacją wirtualną*, [w:] E. Skrzypek (red.) *Problemy etyczne w organizacji uczącej się*, Monografia. Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010, ISBN 978-83-924547-8-6, s. 83-100.

Podstawowe znaczenie dla procesu przyspieszenia rozwoju gospodarczego mają inwestycje w kapitał ludzki. G.S. Becker stwierdził, że szczególna rola w rozwoju społecznym, gospodarczym, kulturalnym przypada konsumpcji usług społecznych. Dlatego też kolejnym etapem moich badań stała się konsumpcja usług społecznych z uwagi na to, że są to usługi skierowane na człowieka, na jego ciało i umysł, niezbędne dla kreacji kapitału ludzkiego. Usługi społeczne (edukacyjne, zdrowotne oraz kulturalne i rekreacyjne) zaczęły odgrywać coraz większą rolę w nowoczesnych gospodarkach. Zdiagnozowałam sytuację w publikacjach: B. Olbrych, *New Culture from the point of view of corporate globalisation process*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Global and regional challenges for the 21st Century Economies*, Cracov University of Economies, Cracov 2009, ISBN 978-83-927790-4-9, s. 11-20; B. Olbrych, *Usługi społeczne w gospodarce rynkowej na przykładzie Polski*, [w:] K. Głębicka (red.), *Uspołecznienie gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2007.

Narzędziem doskonalenia wszystkich obszarów aktywności ludzkiej jest jakość, która stanowi obronę przed zagrożeniami człowieka w środowisku jego życia. J. M. Juran zapowiedział wiek XXI jako wiek jakości, wiek oparty na wiedzy. Rosnąca zamożność społeczeństw, coraz większa troska o przetrwanie życia ludzkiego przy jednoczesnej dbałości o sprawność fizyczną i wzrost udziału pracy intelektualnej w stosunku do pracy fizycznej przyczyniają się do zmiany podejścia do jakości. Jest ona istotnym elementem działalności usługowej, szczególnie w przypadku usług społecznych. Profesjonalizm świadczeniodawców oraz znaczenie jakości usług społecznych odzwierciedlają publikacje: B. Olbrych, *Badanie percepcji techniki IPA*, *Problemy Jakości* 6/2010, ISSN 0137-8651, Wydawnictwo Sigma, NOT; B. Olbrych, *Organizacja wywiadu z kwestionariuszem ankietowym do badania jakości usług*, [w:] Cz. Domański, A. Baszczyńska (red.), *Metody ilościowe w globalnej gospodarce*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Oeconomica 227, 2009, ISSN 0208-6018, a także rozdz. III pt. *Jakość usług społecznych i sposoby jej pomiaru*, zawartym w monografii: B. Olbrych, *Gospodarstwa domowe w warunkach komercjalizacji usług społecznych. Dynamika zmian w strukturze wydatków*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2009, ISBN 978-83-7204-825-7, s. 67-116. Badania własne pozwalają na stwierdzenie, że w wyniku prowadzonej działalności innowacyjnej w sektorze usług, w tym

społecznych poprawia się ich jakość. Usługi społeczne są to usługi profesjonalne, bogate w wiedzę, chociaż ze względu na niematerialny charakter i trudności pomiaru efekty są mniej zauważalne.

Częściowe lub całkowite opłaty, wprowadzane za świadczenie usług społecznych, czyli ich komercjalizacja, spowodowały przewartościowanie struktury wydatków gospodarstw domowych. Odpłatność za edukację, ochronę zdrowia i korzystanie z dóbr kultury zaczęły wywierć wpływ na decyzje konsumpcyjne gospodarstw domowych, co opisałam w publikacji: B. Olbrych, *The effect of corporate globalization on modern consumer's decisions and behavior*, [w:] K. Kłosiński, A. Biela (red.), *Człowiek i jego decyzje*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009. Pomimo rosnących dochodów, szczególnie po akcesji do struktur unijnych, zaobserwowałam niepokojący wzrost zadłużenia gospodarstw domowych. Na rozwój tego zjawiska zwróciłam uwagę w artykule: B. Olbrych, *Zarządzanie ryzykiem wypłacalności w gospodarstwach domowych*, [w:] D. Zarzecki (red.), *Zarządzanie finansami*, Zeszyt Naukowy Nr 587, Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 26, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.

Rezultaty przeprowadzonych badań własnych, związanych z komercjalizacją usług społecznych i wpływem rosnących opłat za te usługi na wydatki konsumpcyjne, oszczędności oraz sytuację materialną gospodarstw domowych opublikowałam w monografii: B. Olbrych, *Ocena zróżnicowania wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych w warunkach niepewności*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2010, ISBN 978-83-7204-916-2, stron 167. W monografii tej wykorzystałam istniejący dorobek nauki w tym zakresie oraz niepublikowane dane GUS w celu liczbowej prezentacji swoich tez. Podsumowaniem moich wieloletnich badań nad gospodarstwem domowym stała się rozprawa habilitacyjna pt.: *Konsumpcja indywidualna usług społecznych i jej uwarunkowania*, Monografia nr 168, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2012, ISSN 1642-5278, stron 198.

– **główne kierunki badawcze,**

przed uzyskaniem stopnia doktora:

- czynniki wzrostu gospodarczego: wydajność pracy i zatrudnienie,
- perspektywy rozwoju przemysłu odlewniczego w Polsce,
- poszukiwanie nowych narzędzi prognozowania wydajności pracy i zatrudnienia w przemyśle odlewniczym.

po uzyskaniu stopnia doktora:

- teoria konsumpcji, ze szczególnym uwzględnieniem konsumpcji indywidualnej usług społecznych,
- aktualizacja warunków funkcjonowania polskich gospodarstw domowych w procesie przemian systemowych,
- zmienność i dostępność usług społecznych dla polskich gospodarstw domowych w warunkach ich komercjalizacji;
- analiza zamożności polskich gospodarstw domowych w grupach dochodowych w okresie istotnych zmian na rynku usług społecznych; potwierdzenie zasady Pareto 80/20 na podstawie konsumpcji usług społecznych gospodarstw domowych za lata 1995-2009,
- konstrukcja modeli teoretycznych, aproksymujących rozkład struktury wydatków konsumpcyjnych w agregatach dochodowych,
- analiza nierównomierności wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych w grupach społeczno-ekonomicznych i demograficznych gospodarstw domowych w czasie, kiedy wzrastały opłaty za świadczenie usług społecznych.

– **udział kandydata w publikacjach zbiorowych,**

1. B. Olbrych, E. Janik, *Czynniki wydajności pracy w przemyśle odlewniczym*, Wiadomości Statystyczne nr 7/1982.
2. B. Olbrych, E. Janik, *Identyfikacja czynników kształtujących wydajność pracy w przemyśle odlewniczym*, Wiadomości Statystyczne 12/1981 r.
3. B. Olbrych, J. Pielą, *Wpływ wybranych czynników na zatrudnienie i wydajność pracy w odlewnictwie*, Zeszyt Naukowy Ekonomia, Prewencja, Ubezpieczenia nr 10, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu, Radom 1985, ISSN 0208-8820, s. 283-295.
4. B. Olbrych, A. Burakowski, E. Drab, M. Trzaskowski, *Restrukturyzacja i przekształcenia własnościowe w województwie radomskim*, [w:] *Przekształcenia własnościowe w woj. radomskim*, Wydawnictwo Politechnika Radomska 1997, ISBN 83-906362-3-9, s. 5-24.
5. B. Olbrych, B. Łopyta, *Ocena jakości udzielanych świadczeń w jednostkach ochrony zdrowia*, Towaroznawcze Problemy Jakości, 3/2011, s. 31-43.
6. B. Olbrych, B. Łopyta *Technika IPA jako narzędzie oceny satysfakcji pacjentów w jednostkach ochrony zdrowia*, Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą, Seria: Studia i Materiały nr 38, Bydgoszcz 2011, ISSN 1732-324X, s. 175-190.
7. B. Olbrych, B. Łopyta, *Satysfakcja pacjenta i jej pomiar a wartość dla jednostki ochrony zdrowia* [w:] E.Skrzypek (red.) *Zasoby niematerialne jako narzędzie doskonalenia organizacji*, Wyd. UMCS, Lublin 2011, ISBN 978-62785-15-5, s. 389-406.
8. B. Olbrych, B. Łopyta, T. Chałubiński, *Patent satisfaction in the context of quality management of health care services*, [w:] W. Wereda, S. Starnawska (red.) *Competitive and cooperative business strategies for efficient outcomes in different markets – international organizational drivers*, Siedlce University of Natural Science and Humanities, Siedlce 2011, ISBN 978-83-7051-641-3, s. 66-78.
9. B. Olbrych, T. Sagan, *Statystyka. Wybrane zagadnienia. Przykłady zastosowań*, Wydawnictwo WSH, Radom 2002, ISBN 83-916648-9-9, stron 194.
10. B. Olbrych, T. Sagan, *Statystyka. Podstawy teorii i zastosowania*, Wydawnictwo WSH, Radom 2003, ISBN 83-918037-5-9, stron 213.
11. J. Buga (red.), E. Kiedrowicz, G. Małecka, B. Olbrych, *Statystyka opisowa w przykładach*,
 - wydanie I, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 1998, ISSN 0860-9241, stron 187.
 - wydanie II popr. i uzupełnione, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 1999, ISSN 0860-9241, stron 197.
 - wydanie III popr. i uzupełnione, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2000 ISSN 0860-9241, stron 214.

– **prezentacja ważniejszych osiągnięć naukowych z podsumowaniem, co one wnoszą do nauki,**

Zmniejszenie możliwości finansowania usług społecznych ze środków publicznych po okresie PRL-u obciążało budżety gospodarstw domowych w zakresie korzystania z tych usług. Dokonany przegląd literatury wykazał, że zagadnienie konsumpcji indywidualnej usług społecznych zajmuje marginalną pozycję w monografiach dotyczących sektora gospodarstw domowych. Dominuje kierunek badań nad refleksją teoretyczną w zakresie rozwoju usług oraz analiza i opis funkcjonowania struktur i procesów administracyjnych. Wydaje się, że ewolucja badań naukowych nad funkcjonowaniem gospodarstwa domowego zmierza w kierunku doceniania orientacji badań naukowych nad konsumpcją usług społecznych ze względu na ich znaczenie w procesie kreacji kapitału ludzkiego. Przyspieszenie rozwoju gospodarcze-

go i poprawa konkurencyjności gospodarki zależy od aktywów niematerialnych, w tym inwestycji w kapitał ludzki. Zamożność osób i gospodarstw domowych jest pochodną inwestycji w usługi społeczne, czyli w ich konsumpcję.

Przeprowadzone prace badawcze, udokumentowane licznymi publikacjami (monografie, rozdziały w monografiach, artykuły), miały charakter zarówno poznawczy, opisowy (jak jest, jak było, jakie są przyczyny) jak też normatywny (postulatywny). Uniwersalizm prawd, tak z punktu widzenia czasu, jak też miejsca jest ograniczony w przypadku usług społecznych ze względu na ich specyficzne cechy. Postęp naukowy w zakresie podjętej problematyki badawczej polega na aktualizacji opisu sytuacji gospodarstw domowych w nowej rzeczywistości gospodarczej oraz dodaniu nowych spostrzeżeń i propozycji.

Uzyskane rezultaty z przeprowadzonych badań pozwalają na podkreślenie metodologiczno-poznawczego charakteru prac ze szczególnym uwzględnieniem wnioskowania statystycznego, estymacji parametrów i weryfikacji hipotez dotyczących konsumpcji usług społecznych w procesie ich komercjalizacji. Rozważania metodologiczne doprowadziły do zaproponowania procedur agregowania danych statystycznych dla poszczególnych rodzajów usług społecznych oraz konstrukcji modeli panelowych (*fixed effect model*). Zastosowane testy statystyczne pokazały ich wysoką przydatność do weryfikacji postawionych hipotez. Badania nad konsumpcją usług społecznych z położeniem akcentu na modele ekonometryczne opierają się zwykle na próbach reprezentacyjnych, a zatem przedstawione metody mogą stanowić przyczynek do rozwoju teorii usług oraz analizy rozkładu wydatków konsumpcyjnych w różnych przekrojach. Pierwszy raz podjęto próbę oszacowania efektów konsumpcji usług społecznych w poszczególnych grupach dochodowych, lub agregatach dochodów, a także w grupach społeczno-ekonomicznych, stosując model ekonometryczny. Wyestymowano i pozytywnie zweryfikowano również model konsumpcji gospodarstw domowych ogółem w grupach społeczno-ekonomicznych. Istotnym osiągnięciem jest wprowadzenie modeli ekonometrycznych do analizy konsumpcji usług społecznych.

Procesy społeczno-gospodarcze zachodzące w Polsce w ostatnim dwudziestolecu zapoczątkowały dwie radykalne zmiany: przekształcenia ustrojowe i akcesja do UE. Wprowadzenie demokracji parlamentarnej i gospodarki rynkowej oraz przekształcenia własnościowe spowodowały nowy podział dochodów pomiędzy różne grupy gospodarstw domowych i przewartościowanie dotychczasowej struktury konsumpcji. Przeobrażenia konsumpcji w Polsce rozwijają się permanentnie zarówno w ujęciu przedmiotowym, jak też w zakresie metod badania i analizy zachowań konsumentów na rynku. Tworzenie gospodarki opartej na wiedzy wymaga rozpoznania i zaangażowania potencjału, jakim dysponują gospodarstwa domowe. Wzrost inwestycji w usługi edukacyjne, zdrowotne i kulturalne niesie poprawę zamożności całego społeczeństwa i wzrost konkurencyjności państwa na globalnym rynku.

Przeprowadzone badania umożliwiają odpowiedź na pytanie, jak poprawić istniejącą rzeczywistość, uczynić ją lepszą. Odpowiedzi znajdują się we wnioskach i rekomendacjach sformułowanych dla makropolityki (w tym społecznej), znajdujących się w podsumowaniu rozprawy habilitacyjnej: *Konsumpcja indywidualna usług społecznych i jej uwarunkowania*.

– **najważniejsze recenzowane publikacje w wydawnictwach uczelnianych, ogólnopolskich, zagranicznych (artykuły, monografie, podręczniki),**

A. Artykuły

1. B. Olbrych, *Badanie percepcji techniką IPA*, Problemy Jakości 6/2010, ISSN 0137-8651, Wydawnictwo Sigma, NOT.

Monitorowanie zadowolenia konsumentów pozostaje jednym z najważniejszych celów działalności wielu różnych instytucji usługowych. Celem artykułu było sporządzenie mapy jakości i obliczenie wskaźnika satysfakcji klientów *CSI*. Badanie jakości świadczonych usług

zostało przeprowadzone w Centrum Filmowym HELIOS w Radomiu z wykorzystaniem techniki IPA, umożliwiającej jednoczesną analizę stopnia ważności dla konsumentów określonych atrybutów świadczonej usługi oraz postrzeganej jakości. Podstawą badania był wywiad bezpośredni z kwestionariuszem ankietowym na próbie losowej 310 respondentów.

2. B. Olbrych, *Zarządzanie ryzykiem wypłacalności gospodarstw domowych*, [w:] D. Zarzecki (red.), *Zarządzanie finansami*, Zeszyt Naukowy Nr 587, Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 26, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, ISSN 1640-6818, ISSN 1733-2842, s. 723-734.

Celem badania było przedstawienie znaczenia zarządzania ryzykiem w procesie wypłacalności gospodarstw domowych oraz ukazanie stanu ich zadłużenia. Konsumpcyjny styl życia powoduje wzrost liczby osób żyjących na kredyt. Zadłużenie gospodarstw domowych jest formą pozyskania środków, zwłaszcza we wczesnych fazach ich cyklu życia, gdy zapotrzebowanie jest największe. Stopień zadłużenia gospodarstw domowych to nie tylko funkcja dochodu, ale wypadkowa wielu czynników pozaekonomicznych: demograficznych, psychologicznych, czy instytucjonalno-prawnych (np. rodzaj instytucji, w której gospodarstwa zadłużają się). Nadmierne zadłużenie z jednej strony wpływa na podnoszenie poziomu zamożności, stanu posiadania i doświadczeń w zakresie zaciągania oraz spłacania kredytów i pożyczek, z drugiej zaś, w przypadku splotu niekorzystnych czynników i sytuacji, pojawia się ryzyko wypłacalności.

3. B. Olbrych, *Результати будовання інформаційного суспільства для домашніх господарств* [w:] Зовнішня Торгівля: Право Та Економіка, УДУФТМТ, Науковий Журнал №2(37)2008, Київ 2008, s. 30-39.

Celem artykułu było pokazanie konsekwentnych zmian w dostosowywaniu się polskich gospodarstw domowych do nowej gospodarki oraz analiza wykorzystania przez nie technik ICT w oparciu o dane GUS.

4. B. Olbrych, *Bezrobocie w województwie radomskim*, Wiadomości Statystyczne nr 7/1995.

Artykuł charakteryzuje rozwój bezrobocia w Polsce i w województwie radomskim, skalę przyływów i odpływów bezrobotnych oraz określa wskaźnik płynności rynku pracy. Badanie zrealizowane na podstawie danych GUS wskazuje na selektywność bezrobocia oraz znaczne zróżnicowanie przestrzenne wewnątrz województwa. Analizę przestrzenną bezrobocia w województwie radomskim przeprowadzono według cech społeczno-ekonomicznych i demograficznych. Badanie statystyczne ukierunkowane było na statystykę małego obszaru, jakim jest lokalny rynek pracy.

B. Monografie

1. B. Olbrych, *Ocena zróżnicowania wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych w warunkach niepewności*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2010, ISBN 978-83-7204-916-2, stron 167.

Zrealizowane badanie ilościowe na podstawie danych niepublikowanych GUS w okresie 1993-2008 w grupach kwartyłowych dostarczyło cennych informacji o zachowaniach konsumpcyjnych osób i gospodarstw domowych. Zaobserwowano powolny wzrost dochodów ludności przypadających na gospodarstwo domowe we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych i demograficznych, lecz w sposób zróżnicowany. W rezultacie tego wzrostu pojawiła się skłonność do oszczędzania, głównie w gospodarstwach wysokodochodowych. W pracy tej podjęto próbę uściślenia i fragmentarycznej weryfikacji znanych teorii opisujących zachowania konsumentów w zakresie podejmowania decyzji nabywczych. Preferencje konsumpcyjne uzależnione są coraz częściej od bieżących dochodów oraz fazy cyklu życia gospodarstwa domowego. Wyodrębniono główne determinanty zachowań nabywczych osób i

gospodarstw domowych: nieregularność dochodów, wahania na rynku pracy, naśladownictwo, zmienność cen, nowe produkty na rynku i inne.

2. B. Olbrych, *Gospodarstwa domowe w warunkach komercjalizacji usług społecznych. Dynamika zmian w strukturze wydatków*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2009, ISBN 978-83-7204-825-7, stron 203.

Przeprowadzone badanie zaprezentowane w postaci monografii dotyczyło sytuacji materialnej osób i gospodarstw domowych oraz zmian w strukturze konsumpcji w warunkach komercjalizacji usług społecznych. Wskazano na rolę usług, w tym społecznych w globalnym społeczeństwie informacyjnym. Przystawiono infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju usług społecznych. Zaobserwowano, że istotne znaczenie dla rozwoju usług społecznych ma coraz częstsze finansowanie usług społecznych ze środków ludności z powodu ograniczeń budżetowych. Podjęto próbę określenia źródeł finansowania usług społecznych z uwzględnieniem proporcji: ile ze środków publicznych, a ile z kieszeni ludności. Zaobserwowano, że zwiększenie udziału na usługi społeczne w budżetach osób i gospodarstw domowych powoduje zmniejszenie dostępności do tych usług dla najuboższych grup społecznych. Stwierdzono, że zmiany na rynku usług w Polsce nie prowadzą do usługowego modelu gospodarki. Świadczy o tym niższy udział zatrudnienia w sektorze usług i niższy udział usług w PKB w Polsce w stosunku do krajów UE.

C. Rozdziały w monografiach

1. B. Olbrych, *Wzrost znaczenia usług w handlu zagranicznym*, [w:] J. Misala (red.), *Teoria i polityka wzrostu gospodarczego – osiągnięcia i doświadczenia*, CeDeWu, Warszawa 2010, ISBN 978-83-7556-358-0, s. 115-128.

Usługi odgrywają coraz większą rolę w gospodarkach państw, niezależnie od poziomu ich rozwoju. W krajach wysoko rozwiniętych stanowią one dominującą część produktu krajowego brutto i główne źródło zatrudnienia. Podobne tendencje pojawiły się także w krajach o niższym poziomie zamożności. Postępująca serwicyzacja gospodarek i konsumpcji wywiera wpływ na wzrost dynamiki międzynarodowych obrotów usługami. Celem artykułu było ukazanie nowej roli usług w wymianie międzynarodowej, barier w świadczeniu usług oraz proporcji między głównymi transakcjami międzynarodowymi w usługach.

2. B. Olbrych, *New Culture from the point of view of corporate globalisation process*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Global and regional challenges for the 21st Century Economies*, Cracov University of Economies, Cracov 2009, ISBN 978-83-927790-4-9, s. 11-20.

Artykuł miał na celu ukazanie efektów procesu globalizacji korporacyjnej w sferze kultury, w tym komercjalizacji i ideologii konsumpcjonizmu. Postępujący proces globalizacji korporacyjnej spowodował zmiany jakościowych relacji między gospodarką a kulturą. Perspektywa zysków upatrywanych w posiadaniu praw do produktów i wartości kulturowych legła u podstaw konsolidacji przemysłów kultury. Korporacje transnarodowe uzyskując wpływ na kształtowanie treści i wartości kulturowych wykreowały nową kulturę: ideologię konsumpcjonizmu. Globalny konsument może wybierać między markami produktów, krajami ich pochodzenia, jakością, ceną, aby coraz lepiej zaspokajać swe potrzeby. Z rozważań wynika, że nadmierna aktywność konsumpcyjna nie sprzyja zrównoważonej konsumpcji.

3. B. Olbrych, *Zarządzanie procesem komunikacji w organizacjach wirtualnych* [w:] Z. Kłós, P. Kurczewski (red.), *Innowacyjność w doskonaleniu produktów i organizacji*, Wydawnictwo KMB DRUK, Poznań 2011, s. 71-88, ISBN 978-61352-50-1.

Artykuł prezentuje nowe podejście do zarządzania, jakie stosuje organizacja wirtualna. Celem artykułu było ukazanie działań public relations jako jednego z kluczowych elementów zarządzania bankiem wirtualnym. Organizacją przyszłości jest organizacja wirtualna, ale nie

jest to łatwa recepta na sukces. Do sukcesu może przyczynić się sprawne zarządzanie, które wymaga zdobywania nowych umiejętności przy jednoczesnym posługiwaniu się starymi. Dzięki technologiom informacyjno – komunikacyjnym (w tym Internetu), zmniejszyła się zależność między lokalizacją, a efektywnością, aktywa mogą być rozproszone, zespoły pracowników oddalone od siebie nawet o tysiące kilometrów, a dotarcie do klienta jest możliwe bez wchodzenia z nim w kontakt fizyczny. Kluczowym obszarem działalności i warunkiem prawidłowych relacji między organizacją wirtualną, a jej partnerami jest komunikacja. Przykładem efektywnej komunikacji między organizacją wirtualną, a jej otoczeniem jest bankowość wirtualna, jeden z najbardziej etycznych sektorów w zakresie public relations. Banki wirtualne poszukują nowych koncepcji dotyczących komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej. Wyścig po sukces, w jakim biorą udział powoduje, że dla uzyskania przewagi konkurencyjnej starają się wyprzedzać innych, prowadząc działania nowatorskie i trudne do skopiowania.

4. B. Olbrych, *The Role of the Manager in the Process of Rendering Professional Services* [w:] E. Skrzypek (red.) *Integration in Management*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012, ISBN 978-83-62785-36-0, s.45-58.

Współczesne tendencje dążenia do podnoszenia jakości, sprawności i efektywności procesu usługowego spowodowały przenikanie profesjonalistów do wielu dziedzin usług. Jest to związane z rozwojem konkurencji i potrzebą rozszerzania oferty usługowej. Zdecydowana większość usług profesjonalnych to usługi niematerialne, a wartość pojedynczego zlecenia stanowi często znaczny wydatek dla zleceniodawcy. Poprawne relacje z ważnym zleceniodawcą prowadzą do pełnego uczestnictwa dużej liczby osób, które świadczą na jego rzecz usługi profesjonalne. Inwestycje w relacje z klientami oddziałują na cały biznes, zarówno na sprzedaż całkowitą, jak też na zyskowność firmy świadczącej usługi. Celem artykułu było zdefiniowanie roli menedżera w procesie świadczenia usług profesjonalnych oraz ukazanie zintegrowanego zarządzania zleceniem jako systemu wyprowadzonego z marketingu relacyjnego.

5. B. Olbrych, *Pokonywanie niepewności w zarządzaniu jednostkami ochrony zdrowia* [w:] J. Toruński, H. Wyrębek (red.), *Zarządzanie organizacjami a ryzyko*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2011, ISBN 978-83-62304-24-0, s. 164-179.

Artykuł stanowi próbę wykazania, że doskonalenie jakości usług zdrowotnych zmniejsza niepewność w zarządzaniu jednostkami ochrony zdrowia. Oznacza to zmniejszenie ryzyka zaistnienia zdarzenia, które mogłoby mieć negatywny wpływ na realizację udzielanych pacjentom świadczeń oraz redukcję zagrożeń zdrowotnych (chemicznych, biologicznych, psychologicznych i innych) zarówno dla pacjentów, jak też wobec personelu medycznego.

6. B. Olbrych, *Consequences of the modern financial system transformations*, [w:] R. Borowiecki, T. Rojek (red.), *Challenges for the Contemporary Enterprise under Globalization*, UEK, Cracow 2010, ISBN 978-83-929699-9-0, s. 287-299.

Globalizująca się gospodarka i międzynarodowa integracja rynków kapitałowych przyczyniły się do rozwoju światowego systemu finansowego. Z jednej strony jest to nowoczesny, ogólnosiwiatowy system o nieograniczonych możliwościach dla wszystkich uczestników, z drugiej zaś jest to system niezwykle podatny na zjawiska kryzysowe. W artykule przedstawiono najważniejsze czynniki kształtujące współczesny system finansowy (globalizację i procesy integracyjne, liberalizację i deregulację, postęp technologiczny) oraz konsekwencje jego przeobrażeń.

D. Podręczniki

1. B. Olbrych, *Wnioskowanie statystyczne w przykładach*, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2009, ISBN 978-83-7351-326-6, stron 196.

Celem, jaki przyświecał tej inicjatywie wydawniczej było dostarczenie studentom i praktykom opracowania, które zawiera podstawowe elementy teorii oraz zbiór gotowych przykła-

dów, bogato ilustrowanych. Zrozumienie metod statystycznych wymaga posiadania wiedzy z rachunku prawdopodobieństwa, stanowiącego kanwę wnioskowania statystycznego. Pierwszy spośród ośmiu rozdziałów zawiera zatem elementy kombinatoryki i rachunku prawdopodobieństwa. Rozdział drugi ujmuje zagadnienia związane z pojęciem zmiennej losowej, zaś trzeci prezentuje wybrane rozkłady zmiennych losowych. Kolejne rozdziały wprowadzają do najważniejszych zastosowań praktycznych, występujących jako szacowanie (estymacja) parametrów rozkładu badanej cechy w populacji generalnej oraz jako sprawdzanie (weryfikacja) hipotez statystycznych. Należyty efekt dydaktyczny daje analiza różnorodnych treści i prostych rachunkowo zadań. Zawarte w książce przykłady o treści zaczerpniętej z różnych nauk miały na celu spowodować szeroką przydatność książki.

– **referaty wygłoszone na najważniejszych w danej specjalności konferencjach** (krajowych, międzynarodowych organizowanych w Polsce, zagranicznych).

1. III Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Spółczesność informacyjna. Stan i kierunki rozwoju w świetle uwarunkowań regionalnych*, referat pt. *Działania public relations jako skuteczny element kształtowania wizerunku banku*. Uniwersytet Rzeszowski i Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Dębica 2009.
2. III Bałtyckie Forum Zdrowia (Ogólnopolska Konferencja Naukowa) nt. *Zarządzanie jednostkami ochrony zdrowia w warunkach niepewności*, udział w panelu: *Doskonalenie jakości w opiece zdrowotnej*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2011.
3. Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Polska wobec wyzwań spójności społeczno-ekonomicznej UE*, referat pt. *Nierówności dochodowe gospodarstw domowych*, PTPS, Politechnika Radomska, Radom 2007.
4. Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Współczesne wyzwania dla lokalnej polityki społecznej*, referat pt. *Demograficzne uwarunkowania zasobów pracy w Polsce*, PTPS, Politechnika Radomska, Radom 2009.
5. Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Etyka w działalności gospodarczej. Fikcja czy sukces?* referat pt. *Infrastruktura etyczna lobbingu oraz przewodniczenie III sesji równoległej*, Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu, Radom 2003.
6. XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa INNOVATION 2008, referat w sesji równoległej pt. *Zarządzanie projektem rozwojowym w procesie świadczenia usług*, UMCS, Kazimierz Dolny 2008.
7. XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Innowacyjność i jakość. Wyznaczniki sukcesu*. Referat w sesji: *Zarządzanie innowacjami i innowacje w zarządzaniu* pt. *Zarządzanie działaniami PR w bankach wirtualnych*, Politechnika Poznańska i Wielkopolski Instytut Jakości, Boszkowo 2010.
8. X Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Zarządzanie wartością przedsiębiorstwa*, uczestnictwo w panelu: *Determinanty wzrostu wartości przedsiębiorstwa*, Uniwersytet Szczeciński, Międzyzdroje 2010.
9. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Człowiek i jego decyzje*, referat pt. *The effect of corporate globalization on modern consumer's decisions and behaviour*, KUL, Lublin 2009.
10. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Perspektywy współpracy gospodarczej z nowymi krajami członkowskimi UE oraz Rosją, Ukrainą i Białorusią*, referat pt. *Kulturowe uwarunkowania rosyjskiego biznesu*, Politechnika Radomska, Radom 2007.
11. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Transnationalization of world economy and the ways of innovation cooperation search*, referat pt. *Financial aspects of culture development in Poland*, Ukrainian State University of Finance and International Trade, Kiev 2008.

3. Charakterystyka rozprawy habilitacyjnej

W procesie badawczym wyłoniła się następująca struktura pracy habilitacyjnej:

Wstęp

1. Znaczenie usług społecznych we współczesnej gospodarce
2. Aspekty usług społecznych w warunkach rynkowych
3. Modele panelowe jako narzędzie badania konsumpcji usług społecznych
4. Modele konsumpcji usług społecznych gospodarstw domowych w latach 1995-2009 efektem komercjalizacji tych usług
5. Preferencje konsumpcyjne gospodarstw domowych ze szczególnym uwzględnieniem usług społecznych

Podsumowanie i wnioski

Uzasadnienie wyboru tematu

Teoria wzrostu gospodarczego zakłada, że procesowi rozwoju społeczno-gospodarczego towarzyszy rosnąca rola usług, wyrażająca się zwiększeniem ich udziału w gospodarce w różnych przekrojach. Dzieje się tak w rezultacie osiągania coraz wyższych szczebli w tym rozwoju. Serwicyzacja gospodarki dokonuje się na skutek przesuwania się popytu konsumpcyjnego (w miarę wzrostu dochodów) w kierunku usług i wzrostu zapotrzebowania na produkty wysokiej jakości, których wartością dodaną są często usługi. Rezultatem procesu serwicyzacji są przekształcenia strukturalne, dotyczące wszystkich czynników wytwórczych. Następuje nie tylko przepływ czynników wytwórczych do sektora usług, ale rozszerzenie różnych funkcji usługowych w pozostałych sektorach. Jednak tylko pewne rodzaje usług, a nie cały sektor, mogą być wyznacznikiem rozwoju gospodarczego. Zwraca uwagę grupa usług związanych z człowiekiem, nazwana w polskiej literaturze usługami społecznymi. Są to usługi skierowane na ludzkie umysły (edukacyjno-informacyjne) oraz na ludzkie ciała (ochrona zdrowia wraz z opieką społeczną, rekreacyjne, wypoczynkowe). Celem świadczenia tych usług jest kształtowanie i wzbogacanie zasobów fizycznych i intelektualnych człowieka, bowiem w wyniku ich oddziaływania tworzy się kapitał ludzki. Są dobrem mieszanym, częściowo publicznym, częściowo prywatnym. Stąd wynika finansowanie: z budżetu państwa, z budżetu jednostek samorządu terytorialnego oraz przez ludność (wprowadzanie opłat, czyli komercjalizacja).

Usługi społeczne nabierają szczególnego znaczenia z uwagi na proces globalizacji i wzrastającą konkurencyjność państw i regionów. Przewaga konkurencyjna możliwa jest tylko w przypadku rozwoju usług społecznych na wysokim poziomie. Konkurencyjność gospodarki danego kraju jest tym większa, im wyższa jest jakość świadczonych usług społecznych. Szczególny wkład w przyśpieszenie rozwoju gospodarczego wnoszą usługi związane z kreowaniem i wdrażaniem innowacji, generowaniem i rozprzestrzenianiem informacji oraz innych aktywów wiedzy. Najbardziej rozwinięte i konkurencyjne gospodarki świata charakteryzują się doskonale rozwiniętymi usługami zaliczanymi do nośników gospodarki opartej na wiedzy. **Uznanie rozwoju usług społecznych za decydujący o poziomie rozwoju polskiej gospodarki uzasadnia wybór tematu.** Brak jest, jak dotychczas, zwartej i logicznie spójnej teorii obejmującej zagadnienia internacjonalizacji usług ze względu na problemy definicyjne, różne kryteria klasyfikacji, ich specyficzne cechy (w tym jednoczesność świadczenia i konsumpcji) oraz różnorodność kierunków badań.

Rosnąca ranga usług, w tym społecznych sprawiła, że stały się one przedmiotem zainteresowania nauki. G.S. Becker uznał, że szczególna rola w rozwoju społecznym, gospodarczym i kulturalnym przypada *konsumpcji usług społecznych*, bo w procesie ich świadczenia tworzy się kapitał ludzki. Kapitał ludzki jest zasobem wiedzy, umiejętności, zdrowia i energii witalnej, zawartym w społeczeństwie. Komponent kulturowy w produktach i usługach jest w coraz większym stopniu dominującym czynnikiem konkurencji w miarę, jak technologia i modele biznesowe stają się uniwersalne. Na inwestowanie w usługi społeczne należy patrzeć

przez pryzmat przyszłych korzyści, a nie rosnących kosztów. Wyrazem inwestycji w kapitał ludzki jest konsumpcja usług społecznych na takim poziomie, który nie tworzy barier dla dalszego ich rozwoju. Wzrost poziomu wykształcenia, kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników pozwala zwiększyć produkcję (przy danym zasobie) kapitału rzeczowego.

Celem rozprawy habilitacyjnej jest ocena zamożności polskich gospodarstw domowych, mierzonej udziałem konsumpcji indywidualnej usług społecznych w przychodzie netto w procesie ich komercjalizacji w okresie, kiedy zachodziły istotne zmiany na rynku tych usług. Nowe podejście autorki koncentruje się na rozwiązaniu dwóch problemów:

- konstrukcji modeli teoretycznych, które aproksymują rozkład struktury wydatków konsumpcyjnych na usługi społeczne,
- badanie nierównomierności konsumpcji tych usług przez gospodarstwa domowe.

W końcowym etapie badań podjęto próbę rozwiązania problemu badawczego, jakie są preferencje konsumpcyjne gospodarstw domowych ze szczególnym uwzględnieniem usług społecznych w następstwie wzrostu dochodów.

Hipotezy badawcze

Wprowadzenie odpłatności za świadczenie usług społecznych określiło nowe warunki dostępności tych usług dla polskich gospodarstw domowych, a w szczególności:

- a) zróżnicowanie konsumpcji usług społecznych w poszczególnych grupach dochodowych,
- b) zmienność konsumpcji usług społecznych w grupach społeczno-ekonomicznych i demograficznych,
- c) ograniczanie lub wręcz rezygnacja z konsumpcji niektórych usług społecznych przez najuboższe gospodarstwa domowe,
- d) potwierdzenie zasady paretowskiej 80/20 na podstawie badania konsumpcji usług społecznych gospodarstw domowych w latach 1995-2009.

Proces badawczy z zakresu badania nad konsumpcją indywidualną usług społecznych w warunkach ich komercjalizacji pozwolił na wyłonienie trzech jego aspektów:

- a) *teoretycznego* – posłużenie się wybranymi teoriami, będącymi dorobkiem myśli ekonomicznej w sytuacji braku teorii usług społecznych; odwołanie się do analizy empirycznej w kontekście wielowymiarowości zjawiska konsumpcji usług społecznych; określenie zamożności gospodarstw domowych na podstawie modelu panelowego; analiza konsumpcji indywidualnej usług społecznych według wybranych cech społeczno-ekonomicznych i demograficznych; konstruowanie nowych wniosków,
- b) *metodologicznego* – rozwijanie własnego, oryginalnego instrumentarium badawczego przy tworzeniu nowych hipotez oraz ich empirycznej weryfikacji; tworzenie metodyki badań nad konsumpcją indywidualną usług społecznych; poszukiwanie istotnych zmiennych i wskaźników konsumpcji usług społecznych oraz ich analiza; ustalanie związków i zależności w badanych zjawiskach,
- c) *praktycznego* – nowe spojrzenie na preferencje konsumpcyjne gospodarstw domowych ze szczególnym uwzględnieniem usług społecznych, wskazanie na potrzebę ciągłego doskonalenia zarządzania budżetem gospodarstw domowego w celu szukania środków na zwiększenie dostępności zaspokojenia potrzeb edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych i rekreacyjnych.

Przemiany, dokonujące się w polskiej gospodarce, uruchomiły mechanizmy sprzyjające rozszerzeniu zakresu świadczeń i konsumpcji usług społecznych oraz wzrostu ich dostępności. Wraz z tymi zmianami pojawiła się tendencja do komercjalizacji usług społecznych. Komercjalizacja, rozumiana jako ogół zmian mających na celu oparcie udzielanych świadczeń na zasadach handlowych, oznacza tendencję do wprowadzania opłat za te usługi. Wcześniej, usługi społeczne były nieodpłatne i trudno dostępne, lecz warunki rynkowe wyzwoliły proces wprowadzania odpłatności, począwszy od częściowej, aż do pełnej odpłatności za niektóre

z nich. Wprowadzenie odpłatności za usługi społeczne przyniosło w efekcie wzrost ich udziału w budżetach gospodarstw domowych.

Badanie uwarunkowań konsumpcji gospodarstw domowych, podatnych na wahania koniunkturalne oraz absorpcję zmian kryzysowych, wynikających z niestabilności systemów finansowych, przybliżyła do efektywnych decyzji i działań w obszarze budowania bezpieczeństwa ekonomicznego osób i gospodarstw domowych.

Elementy nowości zawarte w pracy, decydujące o oryginalnym charakterze pracy.

a) w aspekcie teoretycznym:

- określenie miejsca usług społecznych w rozwoju gospodarczym i społecznym w okresie istotnych zmian na rynku tych usług.
- przyjęcie nowej propozycji miary zamożności gospodarstw domowych (alternatywnej wobec istniejących) – udziału poszczególnych wydatków konsumpcyjnych przeznaczonych na usługi społeczne w przychodach netto, osiągniętych przez gospodarstwo domowe.
- weryfikacja zasady Pareto 80/20 w przypadku konsumpcji usług kultury i rekreacji, ochrony zdrowia i edukacji.

Inspiracją do podjęcia problematyki były pionierskie studia nad rozkładem zamożności społeczeństwa prowadzone we Włoszech (Edgeworth (1889), Pareto (1897), Lorenz (1907), Gini (1912)). Pareto stwierdził, że rozkład dochodów jest stały bez względu na uwarunkowania polityczne, demograficzne i gospodarcze. Dowodził, że około 20% społeczeństwa dysponuje 80% dochodem, a próby zmiany tej proporcji niosą efekt krótkookresowy. W dłuższym okresie rozkład dochodów powraca do relacji 80/20. Prawidłowość ta znana jest w ekonomii jako prawo (zasada) Pareta.

Dostępność zaspokojenia potrzeb w zakresie konsumpcji usług zależy od zamożności osób i gospodarstw domowych. Nowatorskie podejście badawcze polega na przyjęciu konsumpcji indywidualnej usług społecznych jako alternatywnej miary zamożności osób i gospodarstw domowych. Dotychczas stosowany sposób pomiaru dobrobytu, czyli PKB per capita stanowi miarę, która nie uwzględnia rosnącej rangi usług społecznych w rozwoju gospodarczym.

b) w aspekcie metodologicznym:

- określenie wzorca oceny konsumpcji indywidualnej usług społecznych, zastosowanego pierwszy raz w postaci modelu ekonometrycznego (model panelowy z efektem indywidualnym: fixed effect model).
- tworzenie agregatów dochodowych, stanowiących grupy zamożności gospodarstw domowych na podstawie uogólnionego wzoru podobieństwa struktur.

Realizacja przyjętego celu wymagała przeprowadzenia serii eksperymentów badawczych, będących podstawą wnioskowania statystycznego. Przeprowadzono około 30 prób estymacji modeli weryfikowalnych na podstawie danych przekrojowo-czasowych. Wykorzystano zamówione, niepublikowane dane źródłowe z lat 1995–2009 pochodzące z *Badań budżetów gospodarstw domowych GUS*, dotyczące przychodów netto i wydatków konsumpcyjnych w grupach decylowych. Zastosowano testy zgodności i niezależności, służące do weryfikacji modeli, zbudowanych do oceny zmian w strukturze konsumpcji usług kultury i rekreacji, ochrony zdrowia i edukacji. Pierwszy raz podjęto próbę oszacowania efektów konsumpcji usług społecznych w poszczególnych grupach dochodowych, lub agregatach dochodów, a także w grupach społeczno-ekonomicznych, stosując model ekonometryczny. Wyestymowano i pozytywnie zweryfikowano również model konsumpcji gospodarstw domowych ogółem w grupach społeczno-ekonomicznych. Istotnym osiągnięciem jest wprowadzenie analizy ekonometrycznej do wybranej tematyki.

c) w aspekcie praktycznym – przeprowadzona ankieta pozwoliła poznać:

- opinię Polaków na temat konsumpcji indywidualnej usług społecznych według wybranych cech respondentów,
- poziom i strukturę wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych oraz ich nierównomierność na podstawie ocen respondentów.

Praktyczne implikacje – badanie ankietowe na próbie reprezentatywnej, liczącej 1069 dorosłych Polaków dostarczyło wyników sondujących wydatki polskich gospodarstw domowych i pozwoliło ocenić ich nierównomierność. Do badania wykorzystano model Pareto-Lorenza dla przeciętnych miesięcznych wydatków gospodarstw domowych ogółem. Uwzględniono wskaźniki społeczno-ekonomiczne (dochód, wykształcenie, kwalifikacje zawodowe) i demograficzne (wielkość gospodarstwa domowego, płeć, wiek, miejsce zamieszkania) oraz przedstawiono relację skrajnych części wydatków. Znajomość struktury wydatków konsumpcyjnych umożliwia ocenę preferencji konsumpcyjnych gospodarstw domowych, a także jest przydatna do szukania środków na zwiększenie konsumpcji usług społecznych poprzez odpowiednie zarządzanie budżetem gospodarstwa domowego.

W końcowym etapie badań podjęto próbę rozwiązania problemu, jakie są preferencje konsumpcyjne gospodarstw domowych ze szczególnym uwzględnieniem usług społecznych w następstwie wzrostu dochodów. Na uwagę zasługuje znaczenie stosowania metod statystycznych i analizy ekonometrycznej w badaniach nad zamożnością gospodarstw domowych. Wykorzystano metody ilościowe i jakościowe, które dostarczyły informacji o odmiennym charakterze. Są one jednak komplementarne względem siebie i wzajemnie uzupełniają wiedzę o otaczającej nas rzeczywistości. Analizy prowadzone metodami badań jakościowych przechodzą często w analizy wspomagane przez metody ilościowe, bądź następuje łączenie obu rodzajów analiz. Fakt nabycia takiej wiedzy może stanowić podstawę zarządzania budżetem gospodarstw domowych oraz umożliwić ocenę zapotrzebowania konsumentów na określone dobra i usługi.

Modele ekonometryczne uzupełnione badaniem empirycznym umożliwiły pogłębioną analizę zamożności gospodarstw domowych w Polsce, mierzonej konsumpcją usług społecznych, pozwalając sformułować wnioski.

1. Komerjalizacja konsumpcji rozumiana jako stopniowy proces przechodzenia konsumpcji publicznej w konsumpcję prywatną wywołuje niepokojące rozpiętości w dostępie do usług społecznych w zależności od sytuacji dochodowej osób i gospodarstw domowych. Oszacowane równania konsumpcji tych usług w poszczególnych grupach decylnych pokazują, że większość zmiennych jest nieistotna. Znacznie lepiej opisują konsumpcję usług społecznych modele w agregatach dochodowych. Przeprowadzona analiza ekonometryczna w agregatach dochodowych pokazała, że w latach 1995-2009 zaznaczyła się zależność paretowska 80/20 w przypadku konsumpcji usług kultury i rekreacji oraz ochrony zdrowia. A zatem, około 80% osób i gospodarstw domowych korzystało z dóbr kultury i rekreacji oraz ochrony zdrowia na zbliżonym, niskim poziomie, a tylko 20% wyraźnie lepiej zaspokajało swe potrzeby w tym zakresie. Badanie nie potwierdziło jednoznacznie istnienia tej zależności w przypadku usług edukacyjnych. Największy wzrost konsumpcji usług społecznych obserwuje się w wysokodochodowych grupach gospodarstw domowych.

2. Na podstawie analizy parametrów strukturalnych oszacowanych modeli, z ostrożnym optymizmem można stwierdzić, że osoby i gospodarstwa najuboższe zaczynają „gonić” te bogatsze, nadrabiając straty. Wzrost zamożności polskich gospodarstw mierzony konsumpcją usług społecznych jest zjawiskiem *stopniowym* – udział wydatków na usługi społeczne rośnie we wszystkich grupach zamożności, choć w sposób zróżnicowany.

3. Rosnące dochody rozporządzalne wywołały dwukrotnie większą skłonność do konsumpcji w gospodarstwach pracowników w stosunku do gospodarstw emerytów i rencistów, a prawie 9-krotną w stosunku do gospodarstw rolników. Udział wydatków konsumpcyjnych

w dochodach rozporządzalnych gospodarstw pracujących na własny rachunek okazał się prawie stały.

4. Proces komercjalizacji wywiera istotny wpływ na korzystanie z usług społecznych. Dla tej części ludności, która ma ograniczone środki budżetowe niektóre usługi zaspokajające potrzeby wyższego rzędu są niedostępne, bądź dostępne w sposób ograniczony. Konsekwencją tego zjawiska jest kształtowanie się zasobów kapitału ludzkiego na niskim poziomie jakościowym.

5. Nierównomierność konsumpcji usług społecznych w grupach społeczno-ekonomicznych i demograficznych w opinii konsumentów świadczy o dużej rozpiętości w dostępie do tych usług. Stosunek przeciętnych miesięcznych wydatków w najwyższej grupie dochodowej do wydatków w grupie najniższej na kulturę i rekreację wynosi 5,5, na ochronę zdrowia 1,8, zaś na edukację tylko 0,9. Relacja wydatków respondentów z wykształceniem wyższym do wydatków respondentów z wykształceniem podstawowym wynosi: dla kultury i rekreacji: 5,6, dla ochrony zdrowia: 0,9 a dla edukacji 2,9. Na kulturę i rekreację najczęściej wydają specjaliści z wyższym wykształceniem i kadra kierownicza, a najmniej robotnicy niewykwalifikowani. Wydatki na zdrowie najbardziej obciążają budżety właścicieli prywatnych firm i rolników, a najmniej robotników niewykwalifikowanych. Stosunek wydatków gospodarstw najliczniejszych do wydatków gospodarstw 1-osobowych na kulturę i rekreację wynosi 1,1; na ochronę zdrowia 1,2; na edukację 13,3. W gospodarstwach najmłodszych wiekiem w stosunku do najstarszych relacja wydatków na kulturę i rekreację jest wyjątkowo wysoka i wynosi 48, na edukację 16, a na ochronę zdrowia 0,5. Stosunek wydatków gospodarstw domowych w metropoliach do wydatków na wsi na kulturę i rekreację wynosi 2,8; na ochronę zdrowia 1,1; na edukację 0,5.

6. Urynkowienie usług społecznych zachwiało bezpieczeństwem socjalnym niektórych grup ludności, obciążało budżety gospodarstw domowych opłatami za świadczenie tych usług. Dane Eurostatu za 2008 rok pokazują, że w Unii Europejskiej wśród wydatków na usługi społeczne najwyższy udział wykazuje kultura i rekreacja (9,2%), znacznie mniejszy zdrowie 3,5%, a edukacja tylko 1,1%. W Polsce wydatki na kulturę i rekreację wyniosły 9,6%, na ochronę zdrowia 3,9%, a na edukację 1,2%. Różnice w stosunku do UE, przeciętnie biorąc, są niewielkie, bo miara średnia daje informację ogólną i nie pokazuje zróżnicowania struktury konsumpcji między krajami. Z badania ankietowego wynika, że w Polsce średnie wydatki na kulturę i rekreację stanowiły 7,8% wydatków ogółem (zmiennosc $V_s = 241,1\%$), na ochronę zdrowia – 5,1% (zmiennosc $V_s = 229,7\%$), a na edukację 4% (zmiennosc $V_s = 110,2\%$). Wydatki na usługi społeczne w polskich gospodarstwach domowych silnie zależą od cech społeczno-ekonomicznych i demograficznych gospodarstw domowych oraz miejsca zamieszkania. Stałe podnoszenie rozwoju usług społecznych wynika z konieczności konwergencji społeczno-ekonomicznej względem krajów najbardziej rozwiniętych.

7. Na podstawie przeprowadzonego badania można stwierdzić, że do wydatków najwyższej rangi bezapelacyjnie należą wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe we wszystkich grupach gospodarstw. Ich wysoki udział w budżetach świadczy o tym, że polskie gospodarstwa są przeważnie średniozamożne lub ubogie (za wyjątkiem wąskiej grupy elit ekonomicznych). W dalszej kolejności wydajemy na użytkowanie mieszkania i nośniki energii oraz transport. Najmniej wydajemy na restauracje i hotele. Wysoki wzrost konsumpcji i malejąca (choć nadal wysoka) skłonność do konsumpcji nie wynikają z zamożności, lecz są rezultatem niskich dochodów. W Polsce nie widać zjawiska nadkonsumpcji dóbr. Utrzymywanie „w ryzach płac” dało rezultat w postaci niedopuszczenia do rozwoju konsumpcjonizmu i zadłużenia gospodarstw na taką skalę, jak w krajach bogatych (np. w USA).

8. Oszacowane równania konsumpcji usług społecznych wskazują na niewielki, różnokierunkowy wpływ dochodu na ich konsumpcję. Konsumpcja tych usług zależy nie tylko od dochodu, lecz od wielu innych czynników, uwzględnionych w badaniu ankietowym.

Zgodność analizy ekonometrycznej i statystycznej, potwierdzona badaniem ankietowym, upoważnia do wskazania efektów usług społecznych. Na podstawie analizy wyestymowanych i empirycznie zweryfikowanych modeli, mających obiektywne uwarunkowania można zauważyć, że w miarę wzrostu dochodów dokonuje się przesunięcie popytu konsumpcyjnego w kierunku usług społecznych. Niezwykle ważnym efektem tego procesu jest poprawa jakości życia społeczeństwa. Wzrost znaczenia sektora III, sektora usług społecznych to nie tylko przepływ czynników wytwórczych do tego sektora, ale także rozszerzenie funkcji usługowych w pozostałych. Produkcja w sektorach I i II nie jest możliwa bez takich usług jak: projektowanie nowych produktów, wprowadzanie innowacji produktowych i technologicznych, badanie rynku, organizowanie kampanii promocyjnych, czy rozpoznawania konkurentów. Niezbędne staje się zatem inwestowanie w kapitał ludzki, wspieranie rozwoju usług profesjonalnych, bo to one są gwarantem rozwoju gospodarczego i społecznego. Dokonujące się przemiany, polegające na budowaniu gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost dochodów ludności sprzyjają rozwojowi usług społecznych. Pozwala to na coraz lepsze zaspokojenie zindywidualizowanych wymagań konsumentów. Wprowadzenie odpłatności za świadczenie tych usług spowodowało, że ich konsumpcja jest finansowana tylko częściowo ze środków publicznych. Nowa sytuacja wymusza na gospodarstwach domowych szukanie oszczędności w budżetach, by zaspokoić nie tylko podstawowe potrzeby edukacyjne, zdrowotne kulturalne i rekreacyjne, ale także wyższego rzędu. Niepokojące tempo zadłużania się ludności skłania do podjęcia działań edukacyjnych w zakresie doskonalenia zarządzania finansami osób i gospodarstw domowych. Wiedza głowy gospodarstwa domowego, jak zarządzać budżetem, by ograniczyć ryzyko nadmiernego zadłużenia może skutecznie chronić je przed upadłością, często prowadzącą do ubóstwa. Wskazany model Pareto-Lorenza może stanowić użyteczne narzędzie, służące do zarządzania budżetem osób i gospodarstw domowych. Nabyta przez członków gospodarstw domowych wiedza pozwoli szukać oszczędności na finansowanie usług społecznych, może zagwarantować zmniejszenie ryzyka nadmiernego zadłużenia i ograniczy popadanie w ubóstwo. Poziom zamożności gospodarstw to efekt decyzji finansowych i umiejętności wygosparowania środków na korzystanie z usług społecznych, kreujących kapitał ludzki. Proponuje się wprowadzenie do programu zajęć lekcyjnych w szkole w ramach przedmiotu „przedsiębiorczość” elementy zarządzania budżetem gospodarstwa domowego.

Praca zawiera prezentację najważniejszych teorii i pojęć z zakresu ekonomii sektora usług ze szczególnym uwzględnieniem usług społecznych, porównanie wyników badań własnych z wynikami badań innych badaczy oraz wskazanie na potrzebę otwarcia nowych obszarów badań. Kierunki dalszych badań sformułowane zostały w zakończeniu pracy.

W pracy habilitacyjnej częściowo wykorzystane zostały wyniki badań zawarte w publikowanych pracach. Jednakże, znajdujące się w rozprawie habilitacyjnej koncepcje teoretyczne i przedstawione propozycje rozwiązań metodycznych oparte na modelach ilościowych oraz wyniki badania ankietowego nie były publikowane.

4. Charakterystyka dorobku dydaktycznego

– prowadzone przedmioty i wykłady autorskie,

Statystyka, Statystyka opisowa, Statystyka matematyczna, Wnioskowanie statystyczne, Matematyka w ekonomii, Matematyka i metody ilościowe, Ekonometria i prognozowanie procesów ekonomicznych, Demografia, Ekonomia menedżerska, Ekonomia matematyczna, Makroekonomia, Finansowanie nieruchomości, Technologie informacyjne.

– liczba wypromowanych licencjatów i magistrów,
liczba wypromowanych licencjatów: 75, magistrów 28.

- **liczba i rodzaj publikacji dydaktycznych,**
 - a) podręczniki akademickie
 1. B. Olbrych, *Wnioskowanie statystyczne w przykładach*, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2009, ISBN 978-83-7351-326-6, stron 196.
 2. B. Olbrych, T. Sagan, *Statystyka. Wybrane zagadnienia. Przykłady zastosowań*, Wydawnictwo WSH, Radom 2002, ISBN 83-916648-9-9, stron 194.
 3. B. Olbrych, T. Sagan, *Podstawy teorii i zastosowania*, Wydawnictwo WSH, Radom 2003, ISBN 83-918037-5-9, stron 213.
 - b) skrypt
 1. J. Buga (red.), E. Kiedrowicz, G. Małecka, B. Olbrych, *Statystyka opisowa w przykładach*,
 - wydanie I, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 1998, ISSN 0860-9241, stron 187,
 - wydanie II popr. i uzupełnione, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 1999, ISSN 0860-9241, stron 197,
 - wydanie III popr. i uzupełnione, Wydawnictwo Politechnika Radomska, Radom 2000 ISSN 0860-9241, stron 214.
 2. Redakcja naukowa B. Olbrych (red.), *Metody ilościowe i jakościowe, a nauki ekonomiczne*, *Ekonomika*, *Prace Naukowe* nr 1(14) 2006 r., Wydawnictwo Politechnika Radomska, ISSN 1230-6347, Radom 2006.
- **udział w zespołach programowych studiów,**
Kierowanie przygotowaniem nowych programów studiów – udział w charakterze dziekana, prorektora WSH w Radomiu.
Członek zespołu: Wydział Ekonomiczny UTH w Radomiu.
- **wdrożenie oryginalnych, innowacyjnych form dydaktycznych,**
UTH w Radomiu, współpraca interaktywna ze studentami – wykorzystanie Internetu, WSHiFM im. F. Skarbka w Warszawie - zastosowanie programu gretl.
- **inne działania na rzecz dydaktyki.**
Wykłady autorskie popularyzujące matematykę wśród młodzieży i studentów z elementami wiedzy ekonomicznej.
- 5. Osiągnięcia badawcze (działania innowacyjne i wdrożeniowe)**
 - działania na rzecz upowszechniania badań.
–
 - **udziały w projektach badawczych**
 1. Udział w Projekcie Foresight regionalny dla szkół wyższych Warszawy i Mazowsza „Akademickie Mazowsze 2030” w charakterze eksperta (metoda DELHI). Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Konsorcjum Szkół Wyższych w Warszawie, 2011r.
 2. Udział w projekcie: *Internetowa Promocja Nauki* realizowanego przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Kapitał Ludzki – działanie 4.2. Rozwój kwalifikacji kadr systemu B + R i wzrost świadomości roli nauki w rozwoju gospodarczym.
 - inne formy aktywności w upowszechnianiu badań.
–

6. Osiągnięcia w działalności organizacyjnej

– udział w komisjach uczelnianych,

Wydziałowa Komisja Wyborcza.

Wydziałowa Komisja ds. promocji.

– pełnienie funkcji z wyboru,

–

– organizacja konferencji naukowych,

a) *Rola towaroznawstwa zarządzaniu jakością w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, wrzesień 2010. Wydział Ekonomiczny Politechniki Radomskiej, PAN O/Poznań, Radom 2010.

b) *Etyka w działalności gospodarczej. Fikcja czy sukces?* WSH w Radomiu, Radom 2003.

– członkostwo w organizacjach naukowych, radach naukowych, komitetach redakcyjnych,

Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej.

– inna działalność organizacyjna.

–

7. Współpraca krajowa i międzynarodowa

– staże i misje naukowe,

–

– efekty współpracy w nauce,

Efektom współpracy z Ukrainian State University of Finance and International Trade w Kijowie są publikacje na Ukrainie, udział w konferencji zagranicznej oraz recenzowanie przez profesora R. Motoryna z w/w Uniwersytetu monografii: *Ocena wydatków konsumpcyjnych gospodarstwa domowych w warunkach niepewności*. Efektem współpracy krajowej był udział w Projekcie Foresight regionalny dla szkół wyższych Warszawy i Mazowsza „Akademickie Mazowsze 20130” w charakterze eksperta (metoda DELHI) oraz udział w projekcie: *Internetowa Promocja Nauki* w ramach Programu Kapitał Ludzki – działanie 4.2. Uczestnictwo w konferencjach krajowych i międzynarodowych niosło możliwość prezentowania wyników prac badawczych. Komercjalizacja usług społecznych uruchomiła mechanizmy wywołujące przeobrażenia w strukturze wydatków gospodarstw domowych. W procesie badawczym podjęta została próba przedstawienia:

- nowego spojrzenia na stan wiedzy w zakresie badań nad konsumpcją indywidualną usług społecznych, wobec braku teorii usług społecznych,
- własnych propozycji wzbogacających dorobek teoretyczny, metodologiczny i praktyczny w zakresie analizy konsumpcji gospodarstw domowych,
- uwarunkowań konsumpcji indywidualnej usług społecznych.
Postęp naukowy w zakresie podjętej problematyki badawczej polega:
- na aktualizacji opisu sytuacji gospodarstw domowych w warunkach przemian gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem komercjalizacji usług społecznych,
- ocenie zamożności gospodarstw domowych w agregatach dochodowych, mierzonej po raz pierwszy konsumpcją indywidualną usług społecznych,
- konstrukcji modeli teoretycznych, aproksymujących rozkład struktury wydatków konsumpcyjnych na usługi społeczne,
- określeniu kierunków zmian struktury wydatków konsumpcyjnych w latach 1995-2009, nierównomierności konsumpcji oraz miejsca usług społecznych w strukturze wydatków gospodarstw domowych,

– sformułowanie rekomendacji dla makropolityki, w tym polityki społecznej.

– **efekty współpracy w dydaktyce,**

Opublikowanie podręczników, dotyczących przedmiotów takich, jak: *statystyka*, *statystyka opisowa*, *wnioskowanie statystyczne*, a także modyfikacja, ulepszanie i rozszerzanie programów nauczania, wykłady autorskie. Podręczniki oraz udział w konferencjach dydaktycznych miały na celu „doskonalenie poznania” w zakresie rozumienia prawidłowości zjawisk, stosowania metod i technik obliczania. Wykorzystanie przykładów z praktyki gospodarczej wspomaga rozumienie teorii przez studentów i poprawia efekty nauczania.

8. Nagrody, wyróżnienia i odznaczenia

- Złoty Krzyż Zasługi (2011).
- Nagroda Indywidualna II stopnia Rektora Politechniki Radomskiej za działalność naukową i dydaktyczną (2009).

6. 06. 2013 r.

.....

data

.....

podpis habilitanta